

November 2021

Principiel udtalelse om kollegialt ansvar med fokus på fagfællebedømmelser

Resumé

Læger, der som sagkyndige ved offentlige myndigheder udtaler sig om kollegers faglighed i klagesager, skal være opmærksomme på deres kollegiale forpligtelser efter Lægeforeningens etiske principper.

Den processuelle del af en klagesag samt indholdet af den sagkyndige erklæring kan have afgørende betydning for en kollega. Sagkyndige læger bør på den baggrund være meget bevidste om de idealer, som princip nr. 17 og princip nr. 18 anviser.

Princip nr. 17 anviser respektfuld interkollegial dialog. Dette indebærer, at en sagkyndig læge i sin kommunikation med en indklaget kollega må være opmærksom på, at kollegaen befinder sig i en udsat position, og at det kollegiale forhold på den baggrund er præget af ulighed. I det lys bør den sagkyndige læge således i sin dialog udvise imødekommenhed og i sin optræden og ytringer udvise respekt for den situation, som kollegaen befinder sig i.

Princip nr. 18 fordrer, at en læge ved udøvelse af faglig virksomhed er bevidst om sin videns og sine kompetencers begrænsninger. Som ansat sagkyndig læge, der bedømmer kollegers faglige handlinger, må lægen i denne funktion udvise forsigtighed og stedse sikre sig, at den faglige indstilling til myndigheden hviler på et solidt og velfunderet fagligt grundlag.

Om principielle udtalelser fra Lægeetisk Nævn

Lægeetisk Nævn har mulighed for at afgive principielle udtalelser om et emne eller en handling i forhold til Lægeforeningens etiske principper.

Formålet med en principiel udtalelse er at give vejledning til læger om, hvordan de i en given type situation bør gøre sig nogle relevante etiske overvejelser med udgangspunkt i de etiske principper.

Indledning og afgrænsning

Lægeforeningens etiske principper indeholder et afsnit om "Kollegialt ansvar". Lægeetisk Nævn har modtaget henvendelser fra flere medlemmer, der har følt sig udsat for ukollegial adfærd fra læger, der afgiver sagkyndige fagfællebedømmelser i myndighedsregi (klagesager).

Lægeetisk Nævn erfarer, at der kan opleves problematikker både i forhold til dialogen og/eller i forhold til faglige spørgsmål. Det er ikke nævnets kompetence at gå ind i faglige uenigheder, ej heller at vurdere det

faglige niveau hos sagkyndige læger. Klager over indholdet af sagkyndige lægers faglige bedømmelser samt afgørelser truffet af myndigheder, der er nedsat til at bedømme klagesager over lægers faglige virke, vil blive afvist af Lægeetisk Nævn. Nævnet kan alene udtale sig om forståelsen af de etiske principper, herunder om et eller flere af de etiske principper er overtrådt.

For at bringe klarhed over dels nævnets kompetence, dels forståelsen af de etiske principper, har nævnet besluttet at udgive en principiel udtalelse, der behandler dels Lægeetisk Nævns rolle, dels det kollegiale ansvar som udtrykt i de etiske principper. Nævnet har i udtalelsen et særligt fokus på de situationer, hvor en læge optræder som sagkyndig for en myndighed, som skal træffe afgørelse i en sag, hvori en anden læge er indklaget i faglige spørgsmål. Det særlige i disse relationer er, at den sagkyndige læge har en rolle og en status/kompetence, som på nogle punkter adskiller sig fra det "normale" kollegiale forhold.

I denne udtalelse forholder Lægeetisk Nævn sig således til det kollegiale ansvar, som beskrevet i princip nr. 17 og 18, med fokus på de situationer hvor der afgives fagfællebedømmelser til brug for en myndigheds sagsbehandling i klagesager over læger. Det er vigtigt for nævnet at præcisere, at udtalelsen ikke handler om en bestemt gruppe af læger, men derimod har fokus på forståelsen af de etiske principper i en helt bestemt *relation* mellem læger.

Kollegialt ansvar udtrykt i de etiske principper

Lægeetisk Nævn lægger i sin praksis til grund, at Lægeforeningens etiske principper gælder for alle læger, der er medlem af Lægeforeningen, og i alle dele af deres faglige virksomhed. Det anføres i Lægeforeningens etiske principper, at "Alle foreningens medlemmer er forpligtet på at handle i overensstemmelse med principperne". Dvs. at læger, der arbejder med faglige spørgsmål i administrative sammenhænge, også er bundet af de etiske principper i dette virke.

De etiske principper er derfor også relevante for læger, der arbejder som sagkyndige for Styrelsen for Patientklager. Lægeetisk Nævn anerkender naturligvis, at de konkrete myndigheder kan have instrukser og/eller retningslinjer for de sagkyndiges virke, og at disse retningslinjer som udgangspunkt skal følges af de ansatte sagkyndige læger. Det ligger uden for nævnets kompetence at vurdere, om en læge i konkrete tilfælde har fulgt sådanne retningslinjer, endside om retningslinjerne i sig selv er hensigtsmæssige. Det vil være et spørgsmål mellem den ansatte læge og myndigheden. Klager, der relaterer sig til sagsbehandlingen, vil blive afvist af Lægeetisk Nævn.

Principperne om det kollegiale ansvar er nedskrevet i principperne 17 – 20 i Lægeforeningens etiske principper. Som nævnt indledningsvist handler klager til Lægeetisk Nævn over sagkyndige oftest om dialogen og forskellige opfattelser af den faglige substans. I denne udtalelse har nævnet på den baggrund primært fokus på principperne nr. 17 (dialogen) og princip nr. 18 (anerkendelse af sin videns og sine kompetencers begrænsninger).

Dialogen

Det fremgår af **princip nr. 17**, at lægen i sine handlinger og ytringer skal fremme den gode lægekultur, herunder respektfuld interkollegial kommunikation. Lægen skal understøtte tilliden til sine kolleger og undlade at kritisere sine kolleger over for patienten.

Et af nævnets fokuspunkter er stedse at arbejde for at sikre den gode, respektfulde dialog mellem læger. Læger kan have uoverensstemmelser, det kan være i forhold til faglige spørgsmål, eller eventuelt fagpolitiske eller organisatoriske spørgsmål. Der er ikke noget i vejen for, at læger kan diskutere sådanne uoverensstemmelser offentligt, men det skal naturligvis ske i en ordentlig tone og med respekt for den andens synspunkter.

Lægeetisk Nævn kan behandle klager over ukollegial adfærd ved overtrædelse af princip nr. 17. Det kan fx være tilfældet, hvor dialogen i udpræget grad er præget af arrogance og manglende lydhørhed i en sådan grad, at nævnet skønner, at der bliver gået langt over grænsen for den respektfulde interkollegiale

kommunikation. Andre eksempler kan være udtalelser i forbindelse med den faglige diskussion, som er rettet direkte mod modparten som person, hvor denne kritiseres offentligt eller over for patienter.

En sagkyndig læge, ansat hos Styrelsen for Patientklager, har til opgave at vurdere kollegers faglighed. Dette kan i sagens natur i nogle situationer indebære, at den sagkyndige udtaler sig kritisk i forhold til en kollegas faglige handlinger. Uanset ansættelse og opgaver må sagkyndige læger imidlertid være opmærksomme på, at de udover at være en del af en myndighed, også er kollega og dermed har en etisk forpligtelse til at understøtte tilliden til sine kolleger og at kommunikere på en respektfuld måde. Dette indebærer en høj grad af opmærksom på, at en indklaget læge befinder sig i en udsat position, og at det kollegiale forhold er præget af ulighed, idet den sagkyndige læge optræder som myndighedsrepræsentant. I det lys bør den sagkyndige således i sin dialog udvise imødekommenhed og i sin optræden og ytringer udvise respekt for den situation, som kollegaen befinder sig i. Er dialogen omvendt præget af lukkethed og arrogance, og udviser den sagkyndige en udpræget grad af manglende lydhørhed over for kollegaens synspunkter, kan princip nr. 17 være overtrådt.

Erkendelse af grænserne for egne kompetencer og viden

Lægers faglige integritet er grundstenen for samfundets anerkendelse af lægens autoritet. **Princip nr. 18** fremhæver, at lægen skal anerkende sin videns og sine kompetencers begrænsninger. Når der er behov for det, skal lægen inddrage kolleger. Princip nr. 18 står således vagt om den faglighed, som al lægevirksomhed bør hvile på.

Anvendelse af princip nr. 18

Nævnet har diskuteret, om princip nr. 18 kan anvendes i en tvist mellem to læger. Som udgangspunkt forudsætter princip nr. 18, at det "går ud over" nogen. Det må antages, at princippet først og fremmest varetager patientsikkerhed - at læger holdes op på at foretage fagligt forsvarlige beslutninger/behandlinger, og herunder inddrager kolleger i de tilfælde, hvor der er behov herfor. Kun undtagelsesvist vil det "gå ud over" kolleger, hvis en læge forsømmer at "anerkende sin videns og sine kompetencers begrænsninger". Nævnet finder dog, at et sådant tilfælde kan være en situation, hvor en læge udtaler sig fagligt som sagkyndig i forbindelse med en klagesag ved en offentlig myndighed. Dette kan understøttes af, at princip nr. 18 er placeret i de etiske principper under afsnittet om "Kollegialt ansvar". I den kollegiale sammenhæng må princip nr. 18 således udtrykke en etisk forpligtelse for lægen, når denne optræder som en myndighedsudpeget bedømmer af kollegers faglighed.

Erkendelse af faglige kompetencer

Lægeetisk Nævn kan som nævnt indledningsvist ikke forholde sig til ansatte sagkyndiges faglige kompetencer. Nævnet kan alene udtale sig om etiske aspekter. Princip nr. 18 fastslår, at det etisk angribelige er, hvis lægen udfører faglig virksomhed uden på rimelig måde at have sikret sig at have den nødvendige viden og kompetence hertil.

Princip nr. 18 fordrer således, at lægen i en konkret situation må vurdere, om hans eller hendes faglige kompetencer er tilstrækkelige i den givne situation. Hvis lægen vurderer, at dette ikke er tilfældet, bør lægen inddrage en kollega. Hvilke krav der stilles til det faglige niveau, vil afhænge af den konkrete situation. Ved vurderingen af, om lægen i en konkret situation har overtrådt princip nr. 18, kan det have betydning, om lægen handler inden for, eller uden for, eget fagområde. Hvis lægen således handler klart uden for eget fagområde, vil kravene til, at lægen forinden nøje har vurderet egne kompetencer, være store. Der kan dog være formildende elementer, fx hvis lægen ikke har haft mulighed for at inddrage en kollega.

Når det gælder læger, der i deres funktion som sagkyndige ved Styrelsen for Patientklager udtaler sig om kollegers faglighed i forbindelse med patientklager, er det Lægeetisk Nævns opfattelse, at princip nr. 18 fordrer, at den sagkyndige læge må udvise en høj grad af grundighed, før der udtales kritik af en kollegas

faglighed. Ansvar for relevant og tilstrækkelig oplysning af en klagesag påhviler først og fremmest myndigheden, men den sagkyndige har en etisk forpligtelse til at udvise stor omhu ved udfærdigelse af bedømmelsen af en kollegas faglighed. Princip nr. 18 fordrer således, at den sagkyndige udviser forsigtighed og stedse er bevidst om at sikre sig, at den faglige indstilling til myndigheden hviler på et solidt og velfunderet fagligt grundlag. Den sagkyndige læge må spørge sig selv: er jeg nu på sikker grund? – og hvis lægen i denne proces bliver i tvivl, må lægen søge yderligere viden eller overlade bedømmelsen til en anden læge med de tilstrækkelige kompetencer. Bedømmer den sagkyndige en lægekollega på et utilstrækkeligt grundlag, kan det have store konsekvenser for kollegaen, og princip nr. 18 kan være overtrådt.

Konklusion

Læger, der som sagkyndige ved offentlige myndigheder udtaler sig om kollegers faglighed i klagesager, skal være opmærksomme på deres kollegiale forpligtelser efter Lægeforeningens etiske principper.

Den processuelle del af en klagesag samt indholdet af den sagkyndige erklæring kan have afgørende betydning for en kollega. Sagkyndige læger bør på den baggrund være meget bevidste om de idealer, som princip nr. 17 og princip nr. 18 anviser.

Princip nr. 17 anviser respektfuld interkollegial dialog. Dette indebærer, at en sagkyndig læge i sin kommunikation med en indklaget kollega må være opmærksom på, at kollegaen befinder sig i en udsat position, og at det kollegiale forhold er præget af ulighed. I det lys bør den sagkyndige læge således i sin dialog udvise imødekommenhed og i sin optræden og ytringer udvise respekt for den situation, som kollegaen befinder sig i.

Princip nr. 18 fordrer, at en læge ved udøvelse af faglig virksomhed er bevidst om sin videns og sine kompetencers begrænsninger. Som ansat sagkyndig læge, der bedømmer kollegers faglige handlinger, må lægen i denne funktion udvise forsigtighed og stedse sikre sig, at den faglige indstilling til myndigheden hviler på et solidt og velfunderet fagligt grundlag.

Også lægers retssikkerhed er på spil. Lægeforeningens etiske principper fokuserer på patientsikkerhed, men inddrager også samfundets generelle værdier som fx retssikkerhed for borgerne. Lægeetisk Nævn finder det således af væsentlig betydning, at læger ansat som sagkyndige ved offentlige myndigheder, der har til opgave at bedømme kollegers faglige virke i forbindelse med patientklager, er bevidste om den "magt" de besidder ved afgivelse af faglige erklæringer. Det er af afgørende betydning, at en sagkyndig erklæring hviler på grundige og kompetente fagligheder, da det kan være særdeles vanskeligt for en indklaget kollega at skulle "modbevise" en faglig udtalelse. Dertil kommer, at når læger afgiver sagkyndige erklæringer i positioner, hvor samfundet har tillagt dem en særlig autoritet, har læger en forpligtelse overfor samfundet til at opretholde en høj faglig standard. Opstår der en generel mistillid til lægers faglige standard, kan dette være til skade for lægestanden som sådan.